

прочитаним книжкам, комунікації в колі однодумців, спільному проведенню часу в облаштованій локації, знайомству з сучасними дитячими письменниками, розкриттю творчого потенціалу через виготовлення поробок-образів.

При впровадженні таких заходів поточна ситуація на локальному рівні може змінитися так: батьки, майбутні батьки, освітяни-практики, які спеціалізуються на читанні літератури у м. Вінниця, матимуть розуміння того, чому є безпосередня залежність між читанням з дитинства та становленням повноцінної, цілеспрямованої, задоволеної життям особистості; отримані ними дієві інструменти роботи з сучасною українською дитячою літературою дозволять поступово вносити зміни у шкільному середовищі, власній родині, перетворюючи читання на щоденну соціокультурну практику для дозвілля, навчання і розвитку. Зміни на глобальному рівні: подібні заходи в кожному з міст, містечок, сіл України можуть стати доречною складовою реалізації національної «Стратегії розвитку читання на 2021–2025 роки “Читання як життєва стратегія”», що передбачає збільшення кількості читачів, які обирають книгу інструментом становлення і саморозвитку.

УДК 821.169-09

СЕМАНТИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ДРАМІ ЮРІЯ КОСАЧА «ДІЙСТВО ПРО ЮРІЯ ПЕРЕМОЖЦЯ»

М. А. Реутова

Прикметною особливістю сучасного літературно-художнього дискурсу є поєднання численних текстів чи їх фрагментів, сполучення непок'єднуваного, іноді парадоксального, що призводить до необмеженості й непередбачуваності авторських варіацій. Кожний окремо взятий текст, як правило, виявляється місцем перетину інших, адже митець перебуває під впливом різноманітних дискурсів, реагує на інші твори. При цьому прелімінальний текст уходить у новий не у своєму оригінальному вигляді, а шляхом індивідуальної рецепції, і саме читач формує зміст твору залежно від власного світобачення. Автор має можливість скеровувати свого читача в бажаному напрямку, лишаячи йому підказки до прочитання, найпомітнішою з яких, безперечно, є назва твору. Саме тому вагомим є такий аспект інтертекстуальності, як паратекстуальність.

Назва твору виконує чимало функцій: естетичну, символічну, типологічну, моралізаторську, іронічну, інакомовну, може мати особливе концептуальне навантаження, бути ремінісценцією, алюзією, цитатою, що зумовлює інтертекстуальне прочитання.

Заголовок драми Юрія Косача «Дійство про Юрія-Переможця» має референтно-алюзивний характер, асоціюється з текстом сімнадцятого сторіччя, – зі «Словом про святого Юрія, лицаря Кападокійського». Згідно з канонічною групою життєписів, яку відносять до середньовізантійської агіографічної традиції, св. Юрій походив із заможної родини і разом із батьком сповідував християнство. У юному віці Юрій пішов на військову службу і відзначився у війні з персами 296–297 років. За виявлену звитягу був призначений командувачем уславленої когорти Інвіктіорів, тобто, «Непереможних». Саме наприкінці III століття посилювалися гоніння імператора Діоклетіана проти християн. Фанатично вірячи в язичницьких богів і продовжуючи традиції культу імператорів, він таким чином уже був близьким до ідеї єдинобожжя і до об'єднання державної влади із владою язичницьких жерців. Юрій був першим з тих, хто відкрито повстав проти імператора, через що його було піддано страшним тортурам. Він переносив усі муки з

великим терпінням, завдячуючи Господові. Побачивши після страшних тортур неушкодженого Юрія, у Христа увірвало багато присутніх, у тому числі й імператриця Олександра та воєначальники Анатолій і Протолеон.

Юрій Косач залучає канонічний текст, інтерпретуючи його відповідно до українських подій 1677 року, зокрема відновлення гетьманування Юрія Хмельницького на Правобережній Україні. Вже на рівні заголовка інтертекстуальне підключення дає можливість авторові розставити свої акценти, запропонувавши читачеві власне переосмислення історичних подій періоду Руїни. Головний герой твору Юрій Хмельницький також походить із заможної християнської родини, бореться за незалежність України й має намір *«відірватись від окрутнішого й страшнішого неприятеля турчина, ніякої протекції супостатів не взяти, тільки Бога та пресвяту Богородицю взявши в поміч, ополчитися мужественно за солодку Отчизну, козако-сарматську Україну»*. Як і святий Юрій, син Богдана Хмельницького до кінця не відступає від своєї ідеї. За авторським задумом, його мучеництво та загибель визначають перемогу ідеї. Однак, на відміну від святого Юрія, герой Ю. Косача переживає не фізичні, а психологічні страждання. Адже у передмові автор зазначає, що першочерговим для нього є відтворення *«конфлікту героя з душею, себто долею»*.

Мучеництво Юрія Хмельницького оприявнюється завдяки характеристикам, що дають йому інші персонажі драми. Так, Гальшка називає Юрія пійманим щиголом. Сам Юрій акцентує, що хоче бути *«залізним щиголлям»*. Згідно з біблійним переказом щиглик вирвав колючку з тернового вінця Ісуса Христа по дорозі на Голгофу, після чого чоло Спасителя почервонилося кров'ю. Найчастіше щиглик зображується в руці Немовляти, де він виступає символом християнської Душі або духовності, як вказівка на зв'язок між втіленням Христа і Його стражданнями.

В українському фольклорі Юрій – також воротар неба, раю, втілення справедливості. На думку М. Грушевського, Юрій або Юрай, Урай, Рай – це той воротар, що відмикає небо і дощ. Дослідник зауважує, що за окремими народними текстами це міг бути саме святий Юрій (Урай, Рай). Цей аспект певною мірою пов'язаний також із гетьмановою юродивістю. Адже сутністю юродства є психологічно загострений соціальний протест пригнобленої людини, але пом'якшений хворобливою істеричністю і розумовим затьмаренням. Така форма давала можливість юродивим відносно безкарно виражати настрої стихійної непокори і народного уявлення про справедливість.

Власні імена-алюзії у драмі Юрія Косача беруть участь у створенні підтекстового образу твору. Асоціації, викликані іменем «Юрій», що стоїть у заголовку є не лише додатковим засобом характеристики героя, але й засобом узагальнення та типізації, а отже, засобом створення підтексту. Підтекст у «Дійстві про Юрія Переможця», що виникає за участю перегукувань власних імен, має вирішальне значення в змісті твору. У розглянутих вище випадках ім'я дійової особи натякає на твір, а вже потім зіставлення творів привносить щось нове в осмислення першого з них, створює його підтекст.

Заголовок відображає художній світ твору і має величезну потенційну енергію, використання якої є індивідуальним. Аналіз українського художнього дискурсу на діяхронному зрізі показує, що звернення авторів художніх творів до тексту Біблії як джерела пояснення головної думки (концепту) свого твору на рівні заголовка безпомилково розраховане на конгеніальність українського читача з його картиною світу, детермінованою християнською свідомістю, яка вже перейшла в одну з характерних рис ментальності. Оригінальний драматичний твір Юрія Косача постає наслідком засвоєння канонічного тексту про святого Юрія, відповідно до подій козацької України.